

טיול חצי שורשים לגרמניה 2023



טיול חצי שורשים לגרמניה
2023
לזכרו של אבא יצחק-אידי
פיליפ
(1906-1994)

מאת שושי חבקין-פיליפ

תעודת הוקרה

איזי פיליפ

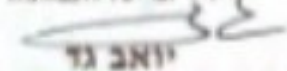
חניך בהכשרות החלוץ
פדאבורן בגרמניה, אדם אמיץ, ישר,
ובעל לב ענק.

סייע, ועזר לכול אדם בתקופות
הקשות של האנושות, הציל חברים
ממוות תוך סיכון חייו.
"אדם" במלוא גובה קומתו.

יהי זכרו ברוך לעולם ועד.

עמותת "הכשרות החלוץ בגרמניה" (1933-1947)
דור המטד."

יו"ר ומייסד העמותה,


יואב גיד

הבוקר מקבל אחי במכתב מפנינה

"בוקר טוב אחות יקרה

הקדמה :

ביום ראשון בערב, לפני שנמסות, דיברנו שתינו. את ביקשת ממני לתתבי לי כל מיני דברים כמו שאת כותבת , כל מיני פתם על מה שקורה"...

אז החלטתי לכתוב לך "לא מתפ" ... כי בערך משעה 8:00 בלילה אני עם רעיון מה לכתוב. מסתובבת במיטה ומחכה שיהיה אור יום ובינתיים המילים כבר מסתובבות בראש והאצבעות מוקדות מעצמן. אז אני כותבת לך באהבה.

סימנים

ישנם סימנים מוסכמים בעולם - כמו סימני שאלה וסימני קריאה . למה החליטו דווקא שכך יראו , מה הייתה המטרה ?
אני חושבת עם דמיון, שאלתי סימן השאלה ? זה האדון , קצת מכוונץ , כמו וו - מבטה להבין ולשאול לאן אני שייך.

סימן קריאה ! זו הגברת , היא דקומה כמו תורן.
לעצמה הוסיפה נקודה של תן , בתחילת, צמעה -
כאילו לכולם אומרת מתריסה - יותר מזה אני לא צריכה.

ואת אחותי היקרה האמיצה - עבשיו את לא עם סימני שאלה ?
עם הלבטים המרובים שהיו לך בתחילה,
קיבלת החלטה ויצאת לדרך לא קלה.

ברמת הדרך אני שולחת לך בהרבה אהבה -
זקני הנב (במה שאת יכולה) , הראי שאת סימן קריאה !
אומרת לעצמך "אני כאן , אין דרך חזרה".
נאה, שליחה למניחת מעגל , מכוונת מטרה -
היי לכולנו מנדלור שמראה הנתיבים בחשיכה.
אהבת ומחבבת אחותך פנימה

זם יום טבעי, בקרנו בשני פארקים, מזג האוויר היה נעים מאד.
 רוב יצאנו לאכול במסעדה הודית, שם גם פגשנו את דייוויד בנם, שמבקר אותם רק כשצריך משהו, למרות שגם
 דקות מהם.

רוב ישבנו ושמחחנו, על המצב הכלכלי בגרמניה, פוליטיקה, וגם סיפורים אודות המשפחה.
 י השבתי שהוא עבר לאנגליה בגיל התבגרות, ממחבר שכבר בגיל 10 שנים עבר להתגורר בפניסיה
 אנליה. וכמה קשה היה לו המעבר וההסתגלות שם בעיקר לנוכח אי ידיעת השפה והיותו גרמני במוצאו.
 ארים שם בולם יהודים בני עשרים מלונדון הציקו לו בגלל היותו גרמניה, בגלל השפה שלא שגורה בפיו
 ש שלא היה לו ניבוי הורי אלא של חבר משפחה - ראלף ארון)



מחר יוצאים בבוקר לכונן רקלינגהאוזן
 היום בקרנו במוזיאון מתוח בו מוצגים בתים מאזורים שונים בגרמניה כולל שני בתי כנסת עתיקים
 ששוחזרו במלואם, אחד משמש גם מוזיאון של היהודים באיזור הסך.

שבועיים לפני הנסיעה לגרמניה.

למרות שלא נראה על פניו, ההתרששות לקראת הנסיעה החלה. (יוסי טוען שניכר בהחלט...) מתנות כבר הכנתי, עדין לא קבלתי את בולן (שמן הדית לא הגיע), חוברת על "הבשרת החלוץ" כבר קיבלתי מיואב גד, מחכה ממנו לתעודה לדר' מרנץ - ד'וסף ויסטטאם כדי להדפיס.

מתחילה לחשוב מה לקחת ומה להביא.

החלטתי לקחת את המחשב למרות שיסרב לי את הנשיאה בתיק.

אילו בגדים לקחת איתי, מזג האוויר שם מרשים בגוד ואביבי, אבל אני צריכה גם בגדים ייצוגיים, מה לובשים אצל הגרמנים הללו לפנישות עבודה?? מה לובשים לבית הבנסת? צריך שמלה?

עדין לא החלטתי ולא הכנתי את מה שאני רוצה לקחת מהחומר שיש לי אודות אבא. האנגלית שלי הפכה במיסית עקב מיעוט בשימוש, האם אבייש עצמי שפל הבנתי ששואלים גם על ישראל, את מי איינז בתשובות? כנראה רק את דעותיי. להבין תשובות או לזרום לפי הלך הדברים.

יום וחצי (אם לדייק) לפני הנסיעה, המזודה כמעט ארוזה, יוסי עוזר לי עם המחשב ומנסה להיות סובלני אלי. הנבדים יצאו מהבית וכבר מתנענעים אליהם. ואני מתרגשת ודואגת איך אני לבל מה שמחכה לי.

עוד מספר שעות ואצא לדרכי לסיור חצי שורשים. למה חצי? כי רק מצד אבא שורשי בסועים בגרמניה, ולדייק בעיר שטמה רקלינגהאוזן.

הערה: סיפור מצחיק שקרה לי עם אבא. לקחתי אותו לרופא כירורג בגלל סיבה כלשהי, לאבא הייתה בליטה שומנית במופת, הרופא מסתכל ואומר לי Von Recklinghausen שזה שם של תסמונת נוירולוגית (שלא היה לאבא...) ואז אבא שואל "דוקטור איך אתה יודע היכן נולדתי?" ויוסי ואני צוחקים.

הבול התחיל לפני מספר חודשים עת דר' מרנץ יוזף ויסטטאם, קרדיולוג גרמני, יליד רקלינגהאוזן, בן גילי, החליט שרוצה לחקור אודות היהודים שגרו בעיר הולדתו (כיום הוא מתגורר בבזנהוס, מרחק 40 ק"מ משם). הוא נתקל בשם משפחתי "פיליפ" (Philipp) והחל לשוטט בגוגל, הוא מצא את האתר של "הבשרת החלוץ" וראה שם הרבה כתבות אודות אבי (אידי פיליפ) ופעילותו בהכשרת פדבורן, במחנות עם תבריו וגם לאתר המלחמה. הוא החל לחקור אודות אבי ומשפחתו וכתב את תולדות השתלשלות חייו בולל פרטים שלא היו ידועים לי.

בד בבד בקש דרך האתר הנ"ל להיות בקשר עם בנותיו של אידי פיליפ, וכאן אני נכנסת תמונה, כותבת לו , מספרת עלי ועל משפחתי כולל על משפחת אחותי פנינה, והוא עונה לי ומסיף עוד פרטים אודות המשפחה המורחבת , לפי בקשתי. ואז אני שואלת באם במקרה הוא מכיר את מנפרד דה פריז, בן דודי מדור שני (אימו מרתה לבית מרכוס הייתה בת דודה של אבי מצד אימו שתי הסבתות היו אחיות) , שמה ששתיים אני מנסה לאסרו ללא הצלחה. ומיד מניעה תשובה שאכן הוא למד שנה מתחת למנפרד בביה"ס היסודי, והרי הכתובת במייל. ואני מתבת. ולא הניעה תשובה . אבל כשאני יורדת מהמסמס באתנה אני רואה שהייתה שיחה מנרמניה. התקשרתי וקימנו שיחה מרגשת .

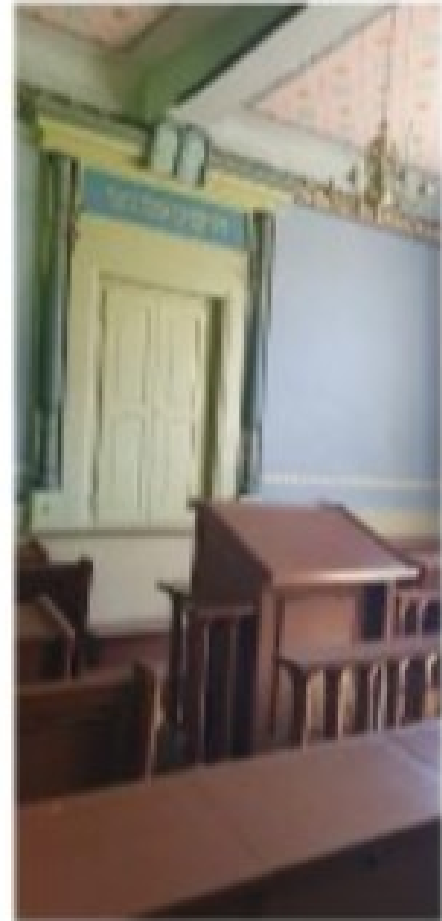
אני הודעתי לשניהם שאני נדחתי לעצמי לא לבקר בנרמניה אלא באם אצליח לבקר בעיר הולדתו של אבי בליווי אישי (לכן גם חיפשתי בשאטו את בן דודי). מיד שניהם נרתמו למשימה. מנפרד יפגוש אותי במדה התעופה בפרנקפורט ומארח אותי בביתו . לאחר מכן נבקר יומיים ברקלינגהאוזן בליווי של פרנץ יוזף. והשאל בהמשך...

29/5

שיחה שהתאחרה מסיבות שונות, הקברניט התבצל 4 פעמים... יצאתי מאולם הנוסעים קצת בהלם, בתחילה לא זיהיתי את מנפרד והוא כמובן לא זיהה אותי ... כמעט החלתי לחשוש והחלפתי למשת לאדם שראיתי שלא חז מפתח יציאת הנוסעים ומחכה ואמנם זה היה הוא. חיבוק לו ולרשל אשתו ויצאנו לבית שלהם (NEU ANSPACH). בקומה הסתומה קיבלתי חדר גדול שהיה של בנם דייד (שקפץ לרוע לקחת אוכל ושתייה לו ולחברים) מסוך לו שירחמים. כך שהכול בסדר. ישבתי עם מנפרד מול הראיון שנתן פרנץ יוזף והוא תרגם לי לאנגלית, בד בבד התחלנו לדבר על דור שני לשואה, ועל המשפחות שלנו.

ערכנו טיול רגלי במביבה ובטבע. אכלנו ארוחת ערב והיה נחמד מאד. יצאתי עם רשל לראות את הנינה שלה וגם של האבנים. והתה סימנו שיחות בנושאים שונים.

בית הכנסת העתיק



היו לי הרבה שיחות עם מנפרד ובעיקר עם אשתו, לפני כשנה נפטר אביה בהיותו בן 100 שנים, במנצ'סטר, ובסוף שבוע הבא הם נוסעים לשם כדי להקים את המעבה. מסתבר שיש הרבה קווי דמיון בין האבות שלנו, וזה העלה בעינינו דמעות מספר פעמים. הרבה חטבתי על מחר, כולנו מתרגשים מהמסע הזה, במובן שאני בעיקר, ניסע 3 שעות עד שנגיע. מחכים שנגיע בזמן כי הלו"ד צפוף למדי. מתלווה אלינו חבר מועצת העיר ובשלוש ניסגש עם ראש העיר בעצמו, בעירייה. אני לא לוקחת איתי את המחשב כך שאת כל הסיפור אספר לכם רק ביום שישי.

פנינה כותבת

והפעם : המילים - מי אנחנו
אני כותבת כי זה מה שאני הכי אוהבת.
יש מילים שלא יכולות לבוא לידי ביטוי :
לומר אותן - זה אסור
לומר אותן - זה חוסר טאקט
לומר אותן - זה לא מגומם
לומר אותן - זה לא מתאים לי
מרוב לא, אסור וכולי, קשה להתבטא.
אני מהלכת "על ביצים", "על גחלים של אש",
חושבת פעמיים ושלוש אם בכלל להגיד מה שלי יש.
לפעמים עם האנשים הכי קרובים אני מעדיפה לשתוק.
משאירה את המילים אצלי בלב עמוק.
אבל הכי מופלאות הן המילים שעליהן אנחנו אומרים "וואו" או "אוי" - ו"אין לי מילים".
זה סימן שאלו המילים שלא הצלחנו לתאר, להסביר את מה שאנחנו מנסים לספר.
זה סימן שיש דברים, מעשים - שאי אפשר אותם הלאה להעביר.
אני כל כך מחכה שכבר תחזרי לספר במילים שיבואו ממך מהלב.
גם אם יהיה שמח, גם עם יהיה כואב.
אני מחכה לך עם ידיים פתוחות,
מקווה שאת דוברת שזה בסדר לבכות.
אוהבת פנינה



הגיע היום, 3 שעות נסיעה והגענו. רסלינהאוזן (ר"ק) הגה באנו. פגישה מרגשת ביני לבין דר' פרנץ יוזף ויטסטאם [פ"י], חיבוק ושמחה. לקח אותנו לרחוב היהודים "בוכהוס". ברחוב זה התגוררו מאות יהודים, כיום רוב התושבים מוסלמים, יוצאי תורכיה וארצות המזרח כולל אוסראינה. עברנו ליד בית שבו כפו על יהודים לגור ביחד בעטיפות ומטעם נשלחו למחנה ריכוז "רינה". רוב יהודי ר"ק נשלחו לרינה. פ"י הראה לנו את בית הוריו שהיה צמוד לבית משפחה של יהודים וההורים שלו היו מאד מיודדים עמם.



רחוב בוכהוס (רחוב היהודים)



עם ד"ר ויטסטאם בחזית הבית
בוכהוס 73

ומשם התרונשות, הבית של סבא וסבתא שלי ברחוב בוכהוס מספר 77, בית שבעלי הבית היו משפחת ארון ולבני הבית יש מבני נגף עם שמש. חזית הבית לא שופצה ונשארה כפי שהייתה לפני 100 שנים. לא העלחנו למצוא את שתי החנויות שהיו של סבתא אבל מאד התרונשתי.

המשכנז בדרכנו לעגוש את הר מילרס ואשתו, הר מילר הוא מורה פנסיונר, חבר במועצת העיר ודמות מאד מוכרת בעיר, לקח על עצמו להדריך אנשים, בני נוער וילדים אודות העיר בכלל ואודות היהודים שהיו בה בפרט. בדרך עברנו את בית העירייה, בתים מיוחדים, דגם מוקטן של העיר. אשתו לוזתה אוחנו והראתה לנו תמונות מהעבר של העיר, היה מעניין להשוות איך הבית נראה בעבר לעומת איך נראה היום. קבלנו סקירה אודות חיי המסחר היהודיים בעיר, שלקחו חלק ניכר מהמסחר בכללותו והיו עשירים מאד.





דגם חוקטן של העיר



בית ספר יסודי של אבא

היא גם העינה בפנינו את עץ המשטחה שלי ושל מנפרד (מרכוס מצד אימו).
בקרנו ביד זיכרון שמראה את המרחק בין ר"ק לבין ירושלים.

פנינו לראות את בית הספר בו מנפרד ופ"י למדו, למדנו שמספר התלמידים היהודים הלך ופחת ככל שהנאצים והאנטישמיות התגברו. בתחילה כשהחרימו יהודי בפעילות מסוימת כל הכיתה לא השתתפה לאות הדהות, לאחר מכן כבר לא. אחרון התלמידים היה בשנת 1950, ויש לוח זיכרון אודותיו.

עברנו לראות את ביה"ס היהודי הראשון בו נטראה סבא יצחק למד בילדותו, זה היה ביה"ס לגילאי 7 עד 8 שנים, היו לו שתי דלתות אחת רחבה לילדים (שיוכלו לרוץ) ואחת למבוגרים.

הלכנו לראות את בית המשטרה שנשאר ללא שינו מאז הוקם, בנין גדול ומאיים למדי. לפני הבניין עמד בעבר בית הכנסת הראשון של העיר, שנבנה ב 1890 ונשרף כליל בליל הבדולח 1948/11/10. מפקד המשטרה דאג לא אפשר למכבי האש לכבות את האש והכריח את היהודים לעמוד מנגד ולרקוד ולשיר.

מיקום בית הכנסת שנחרב כפי שניצפה
ממדרגות המשטרה





בית הכנסת שנחרב

ספור נוסף : סבא נקרא למשטרה, לגסטפו לחקירה, חבר של אביו שהיה שוטר , דיחה אותו והתחיל לצעוק בקול רם ויצר מחומה ובה בעת לחש לסבא להסתלק מהר וגם לברוח מנרמניה.



גלעד - המרחק עד ירושלים

עברנו לבית העירייה, הבית עצמו הוא מבנה מרשימים מאד, זכה השנה בתואר בית העירייה היפה ביותר במדינות אירופה המערבית. קבלו את פנינו ראשת העיר (Marita Bergmaier), אישה גבוהת קומה, נעימה מאד המכהנת 9 שנים בתפקיד) וכל אנשי מועצת העיר. הצטרפו גם דר פ"י והר מילרס וכן שניים מראשי הקהילה היהודית. ראשת העיר נאמה בגרמנית, הצלחתי מעט לעקוב אחר דבריה, בעיקר הזכר מה תרומת היהודים לעיר ומה העיר תורמת ליהודים המתגוררים בה.



בית העירייה





עם חוקצת העיר



תמונתו של אבי הופיטה על המרקע עם פרטים אודותיו והר מילרס דבר בגרמנית על היות אבא ניבור ומיוחד.
קצת דמויתי ומאד נגע לליבי. מנפרד אמר את דבריו ולאחר מכן שני ראשי הקהילה פעו את הפה ודברו בקול
בוטה על קשייהם, ניסינו לעזור בהם, אני בעברית (אחד מהם מביניהם הוא ישראלי לשעבר בעל עסקים
בגרמניה) ומנפרד בגרמנית ולא עזר והיה מביך מאד. לאחר מכן אני נאמת באנגלית, בתחילה התקשיתי מרוב
התרגשות ולא הצלחתי לדבר, דברתי מעט אודות אבא אך בעיקר הטפתי לסובלנות בין האנשים ועל עזרה
הדדית. כולם מחאו לי כפיים. בסיום התנצלותי בפני ראשת העיר וסגנה על האירוע המביש והם מצדם התנצלו
אף הם. (ראשת העיר שלחה לי במייל תרגום של נאומה, בליווי התנצלות חוזרת על התקרית). ישאנו מחוץ
לבניין ועלם העירייה צילם את כולנו.



Speech by Deputy Mayor Marita Bergmaier at the reception of Shoshana Philipp Chevkin and Manfred de Vries
Recklinghausen 01.08.2023

Dear Mrs. Philipp Chevkin, dear Mr. de Vries dear Georg Möllers and dear Mr. Wittstamm, I am very pleased to welcome you here today in the most beautiful town hall in North Rhine-Westphalia. Dear Mrs. Philipp Chevkin, dear Mr. de Vries, you both have your roots in Recklinghausen. It is an honor for me to welcome you today. As mayor, I speak on many occasions in the city, but this is a particularly emotional occasion for me today. Your families have had to suffer much in Recklinghausen. Members of your family were persecuted, harassed and deported during the Nazi dictatorship. They eventually lost their lives in the Nazi killing factories. Actually, it would be normal to turn away from a city where your family experienced such suffering. But fortunately, survivors have had the strength to return to their hometown and rebuild Jewish life in Recklinghausen, among other things. In doing so, these people have made an immeasurable contribution to reconciliation. In this context, I would also like to remember, among others, the long-time chairman of the community, Mr. Rolf Abrahamsohn. And so I am pleased that you have found your way to the birthplace of your parents. The history of your families is a warning to us all. It reminds us that we must never remain silent and look away when injustice happens. It reminds us that we must always preserve tolerance, compassion and justice as the cornerstones of our society. Anti-Semitism, racism and any form of exclusion have no place in our city. This is what our mayor Christoph Tesche stands for and what I also stand for as his deputy. As a society, we are committed to ensuring that such heinous acts are never repeated. Recklinghausen therefore has a very distinctive culture of remembrance and commemoration. In 2000, on the initiative of the then mayor Wolfgang Pantförder, various players in the city's society came together in the Alliance for Tolerance and Civil Courage. These range from the parliamentary groups in the council, the children's and youth parliament, the Christian churches, the Society for Christian/Jewish Cooperation, the trade unions and schools to the Jewish religious community. Over the past two decades, the alliance has developed various activities. These include educational events as well as cultural offerings, but also interreligious prayers.

Another important element is the 39 Stolpersteine (stumbling blocks) that are scattered throughout the city. Brass plates embedded in the sidewalk commemorate the victims of Nazi terror and ensure that Recklinghausen residents pause in their everyday lives to remember the fate of the victims. Only recently, on the initiative of our adult education center, an action took place in which the Stolpersteine were cleaned throughout the city. Mayor Christoph Tesche also took part, cleaning, among other things, the memorial stones of the Markus family on Steinstraße, which is also one of your relatives. Schools from all over the city participated in the action. Education, remembrance and enlightenment are important keys in the fight against racism and xenophobia. That's why many Recklinghausen schools maintain an intensive and diverse remembrance. Each year, the Society for Christian-Jewish Cooperation awards one school in the district with the Dr. Selig Auerbach Prize for special commitment in the area, in order to draw attention to the important topic and motivate students. Another component of our commemorative culture is the online commemorative book. The city's website features the historically prepared biographies of people who were victims of the Nazi reign of terror from 1933 to 1945. The biography of your family, is the most extensive that can be found in the online memorial book. It was very touching for me to read the life stories presented there. At the same time, this project ensures that the fates from one of the darkest chapters of German history are not forgotten and remind us again and again of what must never happen again. At this point, I would like to express my special thanks to Mr. Möllers and Mr. Wittstamm for their detailed and intensive research, without which the memorial book and today's meeting could not have taken place as they did. Our message is clear: together we are doing everything we can to ensure that Recklinghausen remains tolerant, cosmopolitan, colorful and peaceful. Keeping the memory of the crimes of the Nazi regime alive is one of the most important tasks we have as a society. This is also true because, unfortunately, there are fewer and fewer living contemporary witnesses who can give such authentic accounts of their experiences as, for example, Rolf Abrahamsohn did during his numerous visits to schools. And so it is an even greater honor for us to be able to have you as children of survivors visit us today. It is our duty to learn from the past and to keep the memory alive. Out of grief and respect for the victims. So I thank you from the bottom of my heart for coming and wish you a wonderful time in your parents' hometown!

תמונתו של אבי הופיעה על המרקע עם פרטים אודותיו והר מילרס דבר בגרמנית על היות אבא גיבור ומיוחד. קשת דמעה ומאד נגע לליבי. מנכרד אמר את דבריו ולאחר מכן שני ראשי הקהילה פגעו את הפה ודברו בקול בוטה על קשייהם, ניסינו לעזור בהם, אני בעברית (אחד מהם מביניהם הוא ישראלי לשעבר בעל עסקים בגרמניה) ומנכרד בגרמנית ולא עזר והיה מביך מאד. לאחר מכן אני נאמתי באנגלית, בתחילה התקשיתי מרוב התרגשות ולא העלחתי לדבר, דברתי מעט אודות אבא אך בעיקר הטפתי לסובלנות בין האנשים ועל עזרה הדדית. כולם מחאו לי כפיים. בסיום התנצלותי בפני ראשת העיר וסגנה על האירוע המביש והם מעדם התנצלו אף הם. (ראשת העיר שלחה לי במייל תרגום של נאומה, בליווי התנצלות חוזרת על התקרית). יצאנו מחוץ לבניין ועלם העירייה צילם את כולנו.



קבלתי שי - חוברת מחודרת ומפורטת עם צילומים אודות המשפחה שלנו בר"ק בגרמניה ועוד אחת עם תרגום לאנגלית.

BIOGRAPHIE der Familie Philipp



נסענו לבית הקברות היהודי. שני ראשי הקהילה היהודית העטרנו ופתחו לנו את השער. בית הקברות מטופח למדי. חלק מהקברים לא מסומנים, בחלק מהמטבות לא ניתן לזהות את השם. לא הצלחנו למצוא את הקבר של סבתא. אכזבה, קצת התקשיתי לקבל את האכזבה. הם אמרו שיש להם רשימה של הקברים, אבל פ"י אמר שניסה מספר פעמים להשיג את הרשימה ולא קיבל. מצאנו מטבת של סבא של סבא וסבתא של סבא. מאור שלחה לי בוצ'ב תמונה של המטבת של רוחה פיליפ...





ביקרנו בבית הכנסת, מנפרד התרגש, אמו התגוררה בקומה
השנייה וגם סבא וסבתא התגוררו שם ב 1962 עת בקרו את
מרתה. מנפרד התגאה בספר התורה המהודר שתרם לזכר
הוריו.

JUDISCHE KULTUSGEMEINDE KREIS RECKLINGHAUSE

הקהילה היהודית-רקלינגהאוזן

Körperschaft des öffentlichen Rechts

Telefonbüro: 02361/15131
Gemeindebüro: 02361/15136
Fax: 02361/184678

Öffnungszeiten Gemeindebüro:
Mo., Di., Do., Fr. 9.00 - 13.00 Uhr
email: jkg_re@gmx.de

Bankverbindung:
Sparkasse Vestf.
IBAN: DE87 428
BIC: WELA DE



אכלנו ארוחת ערב יחד עם דר' פ"י, הייתה שיחה מעניינת.

החלטנו למשת שוב לבית הקברות. כמוכן מעול, עובד שם מעול אוקראיני שהבוס שלו מעל את השער והוא בתוכו... ואין לו מפתח...אפוללות. הדענו לו בגרמנית (מדבר גרמנית רצצה) שאנחנו מתכוונים לטפס על הגדר ובך אני ורשל טיפסנו. אין מצבה תואמת את התמונה... אמר לנו שיש עוד בית קברות קרוב, נמענו לשם, פפסנו את האחריות על בית הקברות בעזרת המחשב חיפשה וחיפשה בכל הכוונים ולא מצאה. האבזמה המשיבה...ועודה מקנת בי.



זמנו לבית המדרש להימנע עם התלמידים. חוויה ממש, הדרך אותנו מורה לאורך כל הבניין העצום, לומדים
600 תלמידים מחציתם מוסלמים!!! עד גיל 18 שנים (בגילאים הצעירים יותר אחוז המוסלמים מגיע ל 80
. הטישה שם שלכול מורה יש בתה משלו, שם הוא מלמד את המקצוע שלו, התלמידים מגיעים אליו. קבל
זמנו מנהל ביה"ס והצטרף אלינו הר מילום. נמשנו עם בתה בת 6 תלמידים (לדברי המורה 3 חולים, אמתו
זמנו שהייתה להם מחלה דיפלומטית ואלי הם מוסלמים) ועם מורה נפלאה, הם לומדים אודות השואה והיו
שנה באשוחיץ ובשנה שעברה במחנות נוספים, מיניס עבודות בנושאים שונים הקשורים לשואה, זכו
מספר מרצים אודות העבודות. המורה הציגה בפנינו את ההדרכה שקבלו במשך יותר משנתיים. בה בעת
זמנו של אבא הופיעה על המרקע, שוב התרשנות וחנקתי דמעות. התלמידים שאלו אותי שאלות: איך זה
היה דור שני, איך היה אבא אחר השואה, האם זו פעם ראשונה בר"ק (עניתי בדיפלומטיות), המברתי
הרחבה ושוב קבלתי מחיאות כפיים ובנוסף הביאו לי שי עם המבר - תמונת עץ תנוח עתיק שראו לברות
זמן אבל בסוף הניחו לו והוא עדין נותן פירות טעימים...בנוסף קבלתי חוברת אודות ביה"ס ושקית עם
גזית תנועה...רשמתי במבר הדיברון ונפרדנו בהתרשנות.





פגישה בבית הספר



נסיעה בחזרה, קנינו תותים מעולים אבל "אשת התותים" ...

מרגישה ירידה במתח, שמחה שכל המפגשים מאחורי...

מחר אלך עם מנפרד לבית הכנסת שהוא עומד בראשו.

3/8

שבת בבוקר, מנפרד נוסע לבית הכנסת במרצדס S הכסופה שלו ("מכונית טיפולית") ואנחנו שעה אחריו במרצדס הירוקה... ראשל אינה נוהגת ללכת לבית הכנסת, אין לה עם מי לדבר שם... המבנה נמצא בעיר אחרת (באד מאנהיים) (הם מתגוררים ב-NEU ANSPACH), מבנה באהאוס עתיק שלא נהרס ע"י הנאצים כי בסמיכות אליו התגוררו הרבה נאצים, אך תוכנו רוקן. הבניין שופץ בעזרה נאה. ספסלי הישיבה הם ספסלי ישיבה שנקלחו עם תום המלחמה ע"י החיילים האמריקאים מבית הקולנוע הסמוך ונמסרו לבית הכנסת. הוחלט לא להחליפם למרות שהם לא נוחים כדי לשמר זיכרון. לאחרונה התווספו עמודי ביטחון לעני בית הכנסת שיעוררו את דעמם של מספר אנשים בעיר. גיידת משטרה מועצת בטיחות-שבת לעני הבניין ובכניסה איש ביטחון שממומן ע"י הקהילה. בעד האחורי של הבניין הוכנה דירה לרב, לאשתו ולכלב הבודל המטופח שלהם, שמגיעים מדרזטמונד כל סוף שבוע לנהל את התפילה. כניסה אחת קיימת מאחורי הבניין והשנייה לצד ארון הקודש מתוך הבניין. הרב ממוצא מרוקאי וה"רבנית" ממוצא לא ברור אך כל פניה מתחיים מניתוחים/טיפולים פלסטיים. המקום משופץ בהידור, הלונות בית הכנסת מאוירות ביד אחד מבני הקהילה שהוא אומן בעל תארים שונים באומנות, דובר עברית רחוטה, אך גם אלקוהוליסט, רוב הזמן שיכור. נשוי לגרמנייה עשירה ולא זקוק לעבוד לפרנסתו.

מספר נשים מבוגרות שאינן יכולות לעלות במדרגות יושבות למטה, באולם הראשי הנברים כשפרגוד מפריד ביניהם. אנחנו עולות לעזרת הנשים, מברכות את הרבנית בשבת שלום ועוזבות במתרחש. היום מתקיימת "בת מצווה" לבת שכיום בת 13 שנים... בגלל הקורונה לא חגגו לה קודם לכן... משפחה ממוצא רומני, כבר 11 שנים בגרמניה, גרים אף הם בדורטמונד והגיעו לכאן בגלל הרב. האבא אולי יהודי אך ספק מאד באם האם יהודייה. בת המצווה לבושה בבגדים "רומניים" חגיגיים, מקריאה דרשה, מברכים אותה ומעניקים לה מתנת בת מצווה מהקהילה.

הסידור מוזר מאד. בעד ימין של הדף מופיעה התפילה באותיות עבריות, משמאל מופיעה התפילה אותיות לועזיות כלשונה בעברית ובראש העמוד פרוש התפילה בגרמנית. הסידורים נראים חדשים כאילו לא השתמשו בהם. ואמנם, בר"כ בקושי יש "מניין" לתפילות של סוף השבוע.

לאחר מכן מתרחש "קידוש", המשפחה הרומנית בשולחן אחד והרב בראש השולחן השני עם אשתו וגם אנחנו ואנשי הקהילה מצטרפים אליו. הרב מברך, בוצע חלות, המבשלת האוקראינית מגישה עלחות מוכנות, המשפחה הרומנית עמוחנית ולכן על העלחת סלט תפוחי אדמה, סלט טונה, דג מלוח ובנוסף מרק "מינסטרוני" (אוקראיני) מתארים מה אכלתי...

אחר הצהריים ראשל החליטה שהיא רוצה לנסוע לקונדיטוריה טובה שנמצאת בעיר אחרת, מרחק של יותר מחצי שנה נסיעה. החנות סגורה, לידה קונדיטוריה נוספת, מרקם העוגות לא נראה לי, ראשל שואלת אם העוגות טריות ועונים לה שהם מאתמול. לעוגות מאתמול יש מחיר שונה. העיר עיר ספא (הרבה מעיינות המים של מינרלים) עם הרבה בתי הבראה המיועדים לשיקום אנשים עם בעיות נוספיות שונות, בעיקר נוירולוגיות ולב. מזג האוויר מעולה וכל הרחובות והבארק מלאים באנשים המתניידים בעזרת מקלות הליכה או כיסא גלגלים. אנחנו הולכות למכונית דרך פארק מקסים. בדרך חזרה ראשל נזכרת שיש עוד קונדיטוריה בעיר אחרת עם עוגת תותים חלומית (ועבשיו עוגת התותים באזור), בדרך אנחנו רואות שמקמים דוכנים. הקונדיטוריה פתוחה ואנחנו יושבות ומתענגות על העוגות והקפה, מסתבר שלמחרת (יום ראשון) מתקיים שוק פשטשים ענק, שמתקיים אחת לשנה !!! וזו הפעם הראשונה לאחר כ שנים בגלל הקורונה. הודעתי שברור לה שאנחנו נחיה שם וזו תהיה מתנת סיום הביקור הכי מתאימה... בני הזוג דה פריז מעולם לא הלכו לשוק פשטשים...

4/6

המדוודה ארוזה... התרגשות של חזרה הביתה. השוק כבר נפתח בשש בבוקר, אנחנו מניעים בשמונה, יש חנייה ממש קרוב ואנחנו בהלם מכמות הדוכנים והשולחנות, משפחות שלמות מעינות את מרכולתן, המגוון והמבחר מדהימים. אני מתחילה להתבונן ולרכוש פריטים במחיר ממש מצחיק, מנפרד מתרוצץ ומתלהב מכל שטות שמוכרים (תקליטים, גלגלי מכונית, ספרים, צעצועים ישנים) כשנשאל באם נהנה טוען שלא כ"כ...אנחנו צוחקות ממנו. לאחר שעתיים החלטנו לסיים. ואני עם תיק נוסף ששריינתי, מסדרת את ה"שמונצס" שלי לקראת הנסיעה.

נוסעים לעיר סמוכה בשם פריידברג, עיר עתיקה, בה מוזיאון שמתאר את ההיסטוריה של התושבים באזור מימי תקופת הברונזה. את הקומה העליונה של המוזיאון הקצו את לתערוכה שמנפרד הבין על תולדות היהדות באזור. הוא הבין תערוכה מדהימה, עם ספור היהודים, עם האביזרים השונים (שופר, ספר תורה, מזוזה וכדומה), תמונות שממחישות את החגים השונים, הפעילות בבית הכנסת ועוד. השקעה ממש מרובה. התערוכה היא זמנית ואמורה הייתה להסתיים ב כ"א/כ אבל תימשך עד יולי. בזמן היותנו שם היו שתי קבוצות עם מדריך שביקרו בשתי התערוכות.





במעבו למשתלה שהיא גם הערוכה המצוינה עשרות אם לא מאות של זנים שאננים של ורדים, וכן גם פרחים
בוסמים וערוגות של לונדר הפרוח במטול מדהים. מכת ריח נעים ומשכר קבלה את מינו, המתובבבו והמלהבבו
מסגון הצבעים, הנדלים והריחות.



החלטתי עבורם שאין טעם שמתחזר לביתם, אני אחכה בשדה התעופה, וכך נמנעו לעדה, הם ליוו אותי ממש עד בקרת הנובלות. נפרדנו בהתרגשות רבה. הרפנתי את ההתרגשות של ממרד.
הוא גילה בת דודה שאכמת לה ממנו, הקשיב לי, היה לו צורך להראות את הישגיו בחיים. אין לו קשר טוב עם אחותו (חושב שהיא מטורללת ולא בסדר) וגם לא עם בנות וכן דודו מצד אביו.
לראשל אין הרבה חברות, אימה נפטרה בריחה בת 36 ולא נבחה בחתונתה, אביה נפטר לפני כשנה, יש לה קשר טוב עם אחותה אבל לא מספק אותה. היא ממש יושבה עמי שעות כדי לדבר. סיפורתי לה סיפורים והיא מצידה ממש שיתפה אותי בחייה הלא משוטטים.



המסע הסתיים, חוויתי שבוע נחמד, מתוכו יומיים לא פשוטים כלל, התרגשתי מאד, קבלו את פני בצורה מלבבת. גרמניה ארץ יפה, עם היסטוריה מורכבת, היא פגעה בצורה כואבת ביותר ביהודים, פגיעה ברוטלית וקשה בדור שלם, שנמעט השאירה אותנו ללא המשך. לא קל להיות יהודי בגרמניה גם כיום.

אני כנראה לא אחזור לגרמניה אלא באם יהיה אירוע מיוחד, גרמניה לא תחכה לי....



לא גיבורים בקרב, לא לוחמים עם נשק ביד, קרב כדי להשאר בני אדם ולשמור על צלם אנוש.



מי היה מאמין?

